

KIRIKKALE İLİNDE SİNAİ YATIRIMLARA SAĞLANAN DEVLET YARDIMLARI

Doç.Dr. Ahmet Burçin YERELİ
PEGEM – Hacettepe Üniversitesi Piyasa Ekonomisini ve
Girişimciliği Geliştirme Merkezi Müdürü

ÖZET

Kırıkkale ili, kalkınmada öncelikli bir il olarak, İç Anadolu Bölgesinde toplam yatırım kapasitesi bakımından Ankara ve Konya' dan sonra üçüncü sırada bulunmaktadır. Kırıkkale' de uygulanmakta olan yatırım desteklerinin genel mahiyetinin anlatıldığı çalışmada, daha çok yatırım yapmak isteyenlerin hangi teşvik tedbirlerinden istifade edebileceklerine yönelik bilgiler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınmada öncelikli yöre, katma değer vergisi istisnası, yatırım indirimi, bina-inşaat harcı istisnası, vergi-resim-harç istisnası, yatırım kredileri.

SİNAİ YATIRIMLARA SAĞLANAN DEVLET YARDIMLARI

Yatırımların yönlendirilmesinde devletin rolü, özellikle sanayi devrimi ile birlikte ön plana çıkmış ve geçen iki yüzyıllık dönemde bu rolün önemi giderek artmıştır. Günümüzde, gelişmekte olan ülkeler ve hatta gelişmiş ülkeler, yatırımların ekonomideki canlandırıcı etkisini dikkate almak suretiyle, ekonomik büyümeyi desteklemek maksadıyla birbirinden farklı pek çok teşvik tedbiri uygulamaktadırlar.

Sınai ve teknolojik yatırımlar sadece ekonomik yaşamın değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve siyasi yaşamın da önemli bir değişkenidir. Artan nüfusun gereksinimlerinin karşılanması, yeni istihdam alanlarının açılması, üretim faktörleri istihdamının artırılması ve ticari faaliyetlerin yaygınlaştırılarak bölüşüm sürecinin daha adil bir hale getirilebilmesi için yatırımları sürekli kılabacak bir ekonomik sisteme ihtiyaç duyulmaktadır. Devletin, ekonomideki en önemli görevi bu sistemi oluşturacak ve daimi kılabacak bir yapının yasal ve yargısal çerçevesini oluşturmaktır.

Birinci İzmir İktisat Kongresinden bu yana geride bıraktığımız yaklaşık 80 yıllık sürede yatırım teşvik tedbirlerinin yapısında pek çok değişiklik meydana gelmiştir. Ancak bu değişiklikler arasında, 24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Tedbirleri, yatırım teşviklerinin daha ciddi ve daha geniş anlamda ele alındığı bir dönem olarak ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde, ihracatın artırılmasına yönelik olarak, ihracata dönük üretim yapan sektörlerin teşvik edilmesi amacıyla çok ciddi teşvikler uygulamaya konulmuştur. Böylelikle 1980' li yıllarda ihracatımızda tarımsal ürünlerin payı gerilerken, 1990' lı yıllarda sınai ürünlerin ihracı toplam ihracat içinde %80' i aşmıştır. İktisat tarihimize 24 Ocak Kararları diye geçen ve özel kesimin ve ihracatın teşvikine ağırlık veren ekonomik istikrar tedbirleri, Türkiye' yi bir sanayi ülkesi haline getiren sürecin başlangıcı olmuştur.

1980-90 arasında nakit teşvikler önemli bir destek unsuru iken, 1990' lı yılların maliye politikasında, özel kesimin nakit teşvikler yerine bir takım vergi avantajlarıyla desteklenmesi görüşü hakim olmuştur. Gerçekten de, 1980-90 arası dönemde özel kesimdeki belli sektörlerde pek çok yeni sanayi devri ortaya çıkmıştır. Bunların, daha fazla devlete dayalı olarak büyümeleri ekonomik dengeleri sarsacağından belli teşvik kalemlerinde kısıtlamalara gidilmiştir. Bu yıllara kadar uygulanmakta olan "Sanayi Ürünü İhraç İstisnası", "Yaş Meyve ve Sebze İhracatı İstisnası", "Turizm Hasılatı İstisnası", "Finansman Fonu", "Kaynak Kullanımı Destekleme Primi", "Katma Değer Vergisi Desteği" gibi teşvik kalemlerinin uygulamasına son verilmiştir.

Avrupa Birliği ile başlayan birliktelik sürecinin bir göstergesi olarak yatırımlara uygulanan teşvik tedbirleri, 1994 yılından itibaren, "Devlet Yardımları" olarak adlandırılmaya başlamıştır. 9 Temmuz 2002 tarihli Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren 10/6/2002 tarih ve 2002/4367 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ile eski kararlar ve tebliğler yürürlükten kaldırılmış ve yeni bir destek rejimi uygulamaya konulmuştur.

2002/4367 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile; bölgelerarası dengesizlikleri gidermek, istihdam yaratmak ve uluslararası rekabet gücünü artırmak için kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler ile Avrupa Birliği normları ve uluslararası antlaşmalara uygun olarak tasarrufları, katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanan yatırımlara yönlendirmek suretiyle, yatırımların desteklenmesi amaçlanmıştır.

2002/4367 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı' nın "Yetki ve Uygulama Esasları" başlıklı 22. maddesinde Hazine Müsteşarlığı' na oldukça geniş kapsamlı bir yetki devri yapılmıştır. Ayrıca Müsteşarlığa, tebliğler ile belirlenen esas ve usuller çerçevesinde sözkonusu Karar kapsamındaki uygulamaya yönelik bazı işlemlerin yürütme yetkisini diğer kurum ve kuruluşlara devredebilme yetkisi de verilmiştir. Bununla birlikte Hazine Müsteşarlığı, Devlet Yardımları Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı' nın uygulanmasını teminen; makro ekonomik politikalar ve gelişen şartlar gözönünde bulundurularak gerekli tedbirleri almaya, Karar' ın işleyişi, çeşitli kurum ve kuruluşlara verilecek görevlere ilişkin esas ve usulleri tebliğler ile belirlemeye, ilgili kuruluşlardan bilgi istemeye, Karar' da öngörülen haller dışında kalan özel durumları inceleyip sonuçlandırmaya, mücbir ve haklı sebeplerin varlığı halinde teşvik belgesi ile ilgili gerekli işlemleri yapmaya, yatırımlarda öngörülen şartlara uyulup uyulmadığını denetlemeye ve denetim sonuçlarına göre gerekli tedbirleri almaya, belgelerde tahrifat yapan, yanlış ve yanıltıcı bilgi ve belge veren yatırımcıların işlemlerini sınırlamaya, teşvik belgelerini iptal etmeye veya teşvik belgesi kapsamında sağlanan destek unsurlarına kısmen veya tamamen müeyyide uygulamaya yetkili kılınmıştır.

Hazine Müsteşarlığı da kendisine yapılan bu yetki devrine dayanarak 30.07.2002 tarih ve 24831 sayılı Resmi Gazete' de yayımladığı 2002/1 Sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ" ile devlet yardımlarından yararlanabilmenin koşullarını ve uygulama esaslarını belirlemiştir.

Bu kararın dışında, çeşitli kanunlarda yatırımları teşvik edici mahiyette hükümler yer almaktadır. Bu kanunlara, yatırım teşvik tedbirleri sayılırken ve yeri geldikçe değinilecektir.

A. Kırıkkale İlinin Devlet Yardımları Uygulaması Açısından Konumu

2002/4367 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı' nın 3. maddesine göre destek unsurlarının uygulanması açısından yöreler; gelişmiş, normal ve kalkınmada öncelikli yöreler olarak üçe ayrılmış bulunmaktadır. Kalkınmada öncelikli yöreler kapsamındaki iller, Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile yeniden belirlenebilmektedir.

Tablo: 1' de Bakanlar Kurulu tarafından yöresel ayırıma tabi olan illerin dağılımı görülmektedir. Bu tabloya göre Kırıkkale ili kalkınmada öncelikli yöreler arasında sayılmaktadır. Bu durumda Kırıkkale ili için, ilgili Bakanlar Kurulu Kararı' na göre uygulanmakta olan yatırım teşvik tedbirlerinin kalkınmada öncelikli yörelere mahsus uygulama esasları geçerli olacaktır.

B. Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamında Sınai Yatırımlara Uygulanan Devlet Yardımları 2002/4367 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı' na göre Hazine Müsteşarlığı' nın Teşvik Uygulama Gelen Müdürlüğü' ne başvurarak yatırım teşvik belgesi almış yatırımcıların yararlanacakları destek unsurları şunlardır:

Tablo: 1 – Devlet Yardımlarının Uygulanmasında Yöresel Ayırım

GELİŞMİŞ YÖRELER	NORMAL YÖRELER	KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELER	
ADANA (Büyükşehir Belediyesi sınırları içi)	ADANA (Büyükşehir Belediyesi sınırları dışı)	ADIYAMAN	KARS
ANKARA (Büyükşehir Belediyesi sınırları içi)	ANKARA (Büyükşehir Belediyesi sınırları dışı)	AĞRI	KASTAMONU
ANTALYA (Büyükşehir Belediyesi sınırları içi)	ANTALYA (Büyükşehir Belediyesi sınırları Dışı)	AKSARAY	KİLİS
BURSA (Büyükşehir Belediyesi sınırları içi)	BOLU	AMASYA	KIRIKKALE
İSTANBUL (İl Sınırları)	BURDUR	ARDAHAN	KIRŞEHİR
İZMİR (Büyükşehir Belediyesi sınırları içi)	BURSA (Büyükşehir Belediyesi sınırları dışı)	ARTVİN	MALATYA
KOCAELİ (İl Sınırları)	ÇANAKKALE (Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri hariç)	BARTIN	MARDİN
	ESKİŞEHİR	BATMAN	MUŞ
	GAZİANTEP	BAYBURT	NEVŞEHİR
	İÇEL	BİNGÖL	İSİRT
	İZMİR (Büyükşehir Belediyesi sınırları dışı)	BİTLİS	ORDU
	AFYON	ÇANAKKALE (Bozcaada ve Gökçeada)	OSMANİYE
	AYDIN	ÇANKIRI	RİZE
	BALIKESİR	ÇORUM	SAMSUN
	BİLECİK	DİYARBAKIR	SIİRT
	DENİZLİ	ELAZIĞ	SİNOP
	DÜZCE	ERZİNCAN	SİVAS
	EDİRNE	ERZURUM	ŞANLIURFA
	HATAY	GİRESUN	ŞIRNAK
	ISPARTA	GÜMÜŞHANE	TOKAT
	KAYSERİ	HAKKARİ	TRABZON
	KIRKLARELİ	İĞDIR	TUNCELİ
	KONYA	KAHRAMANMARAŞ	VAN
	KÜTAHYA	KARABÜK	YOZGAT
	MANİSA	KARAMAN	ZONGULDAK
	MUĞLA		
	SAKARYA		
	TEKİRDAĞ		
	UŞAK		
	YALOVA		

- Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası,
- Katma Değer Vergisi İstisnası,
- Vergi, Resim ve Harç İstisnası,
- Kredi Tahsisi.

1. Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası

Yatırım teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizat ithalatı, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken gümrük vergisi ve toplu konut fonundan istisnadır. Ayrıca, makine ve teçhizat bedelinin %5' ini geçmemek kaydıyla yedek parçaların ve gümrük vergisi ve toplu konut fonundan istisna edilmek kaydıyla yeni model üretimine yönelik otomobil ve hafif ticari araç yatırımlarında yatırım dönemi içerisinde kalmak ve bir yıldan daha uzun süreli olmamak üzere CKD aksam ve parçalarının ithali yatırım teşvik belgesi kapsamında uygun görülebilmektedir.

Ancak, binek araçları, otobüs, çekici (Euro I, Euro II, Euro III veya Euro IV normlarına uygun yeşil motoru haiz olanlar hariç), yedek parça, treyler (frigorifik olanlar hariç), mobilya, yat, motorbot, kamyon (off road-truck tipi ile karayoluna çıkması mümkün olmayan kaya tipi damperli kamyonlar hariç) transmikser, kesintisiz güç kaynağı, beton santrali, forklift, beton pompası, inşaat malzemeleri, porselenden ve seramikten mamul sofa ve mutfak eşyasının yatırım teşvik belgesi kapsamında ithal edilmesi halinde yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı'nda öngörülen oranlarda gümrük vergisi ve toplu konut fonu tahsil edilmektedir.

İthalat Rejimi Kararı uyarınca yayımlanan yürürlükteki "Eski, Kullanılmış veya Yenileştirilmiş Olarak İthal Edilebilecek Maddelere İlişkin Tebliğ" hükümleri uyarınca ithali mümkün olan kullanılmış makine ve teçhizat (karayolu nakil vasıtaları hariç), bölgesel ve sektörel kısıtlamalar da göz önüne alınarak proje bazında yapılacak değerlendirmeler sonucunda yatırım teşvik belgesi kapsamına dahil edilebilmektedir.

Bunların dışında, yatırım teşvik belgesi kapsamında hammadde, ara malı ve işletme malzemesi ithal edilmesi mümkün bulunmamaktadır.

a) Teminatla İthalat: Yatırım teşvik belgesi almak üzere Hazine Müsteşarlığı'na başvurulmuş, ancak yatırım teşvik belgesine bağlanmamış yatırımlara ilişkin makine ve teçhizatın ithaline, Hazine Müsteşarlığı'nın görüşüne istinaden Gümrük Müsteşarlığı'na gümrük vergisi ve toplu konut fonu ile katma değer vergisinin toplam tutarı kadar teminatın alınması suretiyle izin verilebilmektedir.

Teminatla ithalatla, bir defada verilecek teminat süresi azami altı aydır. Teminat süresi içinde kesin ithalat için gerekli işlemler tamamlanmamış ise, süre uzatımı için Gümrük Müsteşarlığı'na başvurulur. Teminatın başlangıç tarihi, eşyanın serbest dolaşıma giriş tarihidir. Yatırımcının, teminatın çözümü için teminat süresi içinde yatırım teşvik belgesi ve eki ithal makine ve teçhizat listesi ile birlikte Gümrük Müsteşarlığı'na başvurması gerekmektedir. Aksi takdirde, teminat irat kaydedilmektedir.

b) Mahrece İade: Tamamlama vizesi yapılıp yapılmadığına bakılmaksızın, yatırım teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizatın mahrece iadesi sözkonusu olabilir. Mahrece iade işlemleri;

- Evsafa uygun çıkmaması nedeniyle, yerine yenisi getirilmek kaydıyla, eşyanın serbest dolaşıma girişini müteakip garanti süresi içinde yurt dışı edilecek makine ve teçhizat,

- Herhangi bir şekilde tamir ve bakım veya diğer nedenlerle yurt dışına gönderilecek makine ve teçhizat için doğrudan gümrük idaresine başvurularak ilgili gümrük idaresince, gümrük mevzuatı çerçevesinde sonuçlandırılır. Tamamlama vizesi yapılmamış yatırım teşvik belgesi kapsamı yatırımlarla ilgili olarak yatırım süresi içerisinde mahrece iade işlemine konu yatırım mallarının yurda getirilmesi kaydıyla yurt dışı edilmesinden itibaren bir yıl içinde yerine yenisi getirilen veya geri getirilen makine ve teçhizatın yurda giriş işlemleri, Hazine Müsteşarlığı'nın herhangi bir iznine tabi olmaksızın gümrük vergisi ve toplu konut fonu ile katma değer vergisi istisnasından yararlandırılmak suretiyle doğrudan gümrük idarelerince sonuçlandırılmaktadır.

2. Katma Değer Vergisi İstisnası

4369 Sayılı Kanun'un 59. maddesi ile 3065 Sayılı Kanun'un 13. maddesine eklenen (d) bendi hükmüne göre, yatırım teşvik belgesi sahibi mükelleflere belge kapsamındaki makine ve teçhizat teslimleri katma değer vergisinden istisna edilmektedir.

-1- Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde makine ve cihazlar, üretimde kullanılan her türlü makine ve cihazlar ile bunların eklentileri ve bu amaçla kullanılan taşıma gereçleri şek-

linde tanımlanmıştır. Buna göre makine ve teçhizat, amortismanına tabi iktisadi kıymet niteliği taşıyan ve mal ve hizmet üretiminde kullanılan sabit kıymetlerdir. Bir sabit kıymetin istisnadan yararlanabilmesi için, öncelikle makine ve teçhizat niteliğinde olması, ayrıca mal ve hizmet üretiminde kullanılması gerekmektedir. Sektörlerin yapısı itibarıyla üretim faaliyetinin yanı sıra idari ve pazarlama gibi üretim dışı alanlarda kullanılan aynı cins sabit kıymetler ise bu kapsama girmemektedir.

Sarf malzemeleri ve yedek parçalar ile hizmet üretiminde doğrudan ve zorunlu olarak kullanılanlar dışındaki masa, sandalye, koltuk, dolap, mefruşat gibi demirbaşlar makine ve teçhizat kapsamına girmediklerinden istisnadan yararlanamamaktadır.

Taşıt araçları da makine ve teçhizat kapsamına girmemektedir. Bu nedenle otomobil, panel, arazi taşıtı, otobüs, minibüs, kamyonet, kamyon, treyler ve çekici (Euro I, Euro II, Euro III ve Euro IV normlarına uygun yeşil motoru haiz olanlar hariç) gibi taşıt araçları istisnadan faydalanamamaktadır. Ancak; yüklü ağırlığı 45 tonu geçen off road truck tipi kamyonlar ile karayoluna çıkması mümkün olmayan kaya tipi damperli kamyonlar, madencilikte kullanılan damperli kamyonlar, frigorifik kamyonlar, forkliftler, iş makineleri, vinçler, tarım makineleri ve benzerlerinin teslim ve ithalinde istisna kapsamında işlem yapılmaktadır.

Hava, deniz ve demiryolu taşıma araçları da makine ve teçhizat kapsamına girmemektedir. Ancak, Katma Değer Vergisi Kanunu' nun 13/a maddesindeki şartların mevcudiyeti halinde bu araçların teslim ve ithalinde, sözü edilen 13. maddede düzenlenen "araçlara ilişkin istisna" hükümleri çerçevesinde istisna uygulanabilmektedir.

Katma değer vergisi istisnasından yararlanmak isteyen yatırımcılar yatırım teşvik belgesini ve ekindeki yerli veya ithal makine ve teçhizat listesinin aslını satıcıya veya gümrük idaresine ibraz ederek istisna uygulanmasını talep edeceklerdir. İstisna kapsamında satış yapan yerli üretici firmalar ya da ithalatın yapıldığı gümrük idaresi listenin uygun bir yerine satılan veya ithal edilen mal miktarını belirten "Listenin... sırasındaki... adet makine ve teçhizat... tarih ve... sayılı fatura/beyanname ile satılmıştır/ithali yapılmıştır." şerhini koyarak, imza ve kaşe (gümrük idarelerinde mühür) tatbiki suretiyle onaylamak durumundadırlar. Bu şekilde şerh düşülen liste ile yatırım teşvik belgesinin birer fotokopisi belge sahipleri tarafından imza ve kaşe tatbik edilmek suretiyle onaylanarak gümrük idarelerine veya satıcılara verilmektedir.

Yukarıdaki koşullara uygun olarak satış yapanlar, teslimden sonra yatırımın yatırım teşvik belgesinde öngörüldüğü şekilde gerçekleşmemesi nedeniyle ortaya çıkan vergi ve cezalardan sorumlu tutulmamaktadırlar. Bu nedenle ortaya çıkacak vergi kaybı alıcılardan, yürürlükteki mevzuata göre ceza uygulanarak gecikme faizi ile birlikte tahsil edilecektir.

3. Vergi, Resim ve Harç İstisnası

3/12/1988 tarihli ve 3505 sayılı Kanun' un geçici 2. maddesine göre yatırımcının, yatırımın tamamlanmasını müteakip 2 yıl içinde 1.000.-\$ tutarında ihracat yapacağına dair taahhütte bulunması kaydıyla;

- Şirket kuruluşu,
- Yatırım teşvik belgesinde öngörülen yabancı kaynak tutarını geçmemek üzere bir yıl ve daha uzun vadeli olarak yurt içinden ya da dışından sağlanacak yatırım kredilerinin alınması ve geri ödenmesi,
- Yatırım teşvik belgeli yatırıma ilişkin gayri menkullerin ve irtifak haklarının aynî sermaye olarak konulması halinde bunların şirket adına tapuya tescili, işlemleri ve bu işlemlerle ilgili olarak düzenlenecek kağıtlar 1/7/1964 tarihli ve 488 Sayılı Kanun' a göre damga vergisinden ve 2/7/1964 tarihli ve 492 Sayılı Kanun' a göre harçlardan istisna edilmektedir.

Vergi, resim ve harç istisnası ile ilgili uygulama, 3/12/1988 tarihli ve 3505 Sayılı Kanun' un geçici 2. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak yayımlanan "İhracat ve Yatırımlarda Damga Vergisi ve Harç İstisnası Uygulaması Hakkında Tebliğ" hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir. İhracat taahhüdünün mücbir sebep ve fevkalade hal durumları ile Hazine Müsteşarlığı tarafından uygun görülecek diğer nedenlerden dolayı süresinde gerçekleştirilememesi halinde yatırımcılara ek süre verilebilmektedir.

İhracat taahhüdünün kapatılması için, yatırım teşvik belgesi konusu malların ihracına ilişkin gümrük beyannamesi ve/veya döviz alım belgelerinin; hizmet yatırımlarında ise hizmet ihracı bedellerini tevsik edici belgelerin ibrazı gerekmektedir. Ancak,

- Aynı firmaya ait tesislerde üretilen ürünlerden herhangi birinin ihraç bedellerine ilişkin gümrük beyannamesi ve döviz alım belgeleri,

- Gümrük beyannamesi tarih ve sayısını, ihraç edilen malın cinsini, miktarını, döviz alım belgelerinin tarih, sayı ve \$ cinsinden değeri ile imalatçı firmanın unvanını gösteren aracı bankalarca onaylı listeler,

- İhraç edilmek kaydıyla yurt içinde inşa edilen gemi ve/veya yatlarla ilgili gemi ve/veya yatın ihracat bedeli,

- Turizm yatırımlarında seyahat acentelerine veya yabancı uyruklu kişilere kesilen faturaların kesildiği tarihteki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası döviz alış kuru değeri dikkate alınarak hesaplanan döviz tutarı,

- Uluslararası yük taşımacılığı yatırımlarında ihracatçı veya ithalatçı firmalara kesilen navlun faturalarının, uluslararası yolcu taşımacılığı yatırımlarında ise "A" grubu seyahat acentelerine kesilen faturaların kesildiği tarihteki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası döviz alış kuru değeri dikkate alınarak hesaplanan döviz tutarı,

- Yabancı uyruklu kişilere verilen hizmet karşılığı kesilen faturaların, kesildiği tarihteki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası döviz alış kuru değeri dikkate alınarak hesaplanan döviz tutarı,

- Tesiste üretilen mallarla ilgili olarak "Türkiye' de İkamet Etmeyenlere Döviz Karşılığı Yapılan ve İhracat İstisnası Uygulanan Satışlara Ait Özel Fatura"larda kayıtlı döviz tutarı,

- Yatırımı gerçekleştiren şirkete ortak olan diğer gerçek ve tüzel kişilerin ürettikleri mal ve hizmetlere ilişkin ihracat bedelleri,

- Organize sanayi bölgelerinin alt yapılarına yönelik olarak düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında öngörülen yatırımlarda, ilgili Organize Sanayi Bölgesinde faaliyette bulunan firmaların ürettikleri mallara ilişkin ihracat bedelleri,

- Finansal kiralama şirketleri adına düzenlenmiş yatırım teşvik belgelerinde, kiracı tarafından gerçekleştirilmiş ihracat bedelleri ile de taahhüt hesabı kapatılabilir.

1.1.2004 tarihinden itibaren anonim, eshamlı komandit ve limited şirketlerin birleşme, devir ve bölünmeleri nedeniyle yapılacak işlemler ile yurt içi ve yurt dışı kredi kuruluşlarınca kullandırılan ve ortalama vadesi bir yıl ve daha uzun süreli nakdi yatırım kredileri nedeniyle verilen teminatlarla ilgili işlemler 492 Sayılı Harçlar Kanunu uyarınca harca tabi tutulmayacaktır. Yine aynı tarihten itibaren, yurt içi ve yurt dışı kredi kuruluşlarından temin edilen ve ortalama vadesi bir yıl ve daha uzun süreli olan nakdi yatırım kredileri nedeniyle düzenlenen kağıtlar (kredilerin kullanımı hariç) 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu uyarınca damga vergisinden istisna edilmiştir. Dolayısıyla 1.1.2004 tarihinden itibaren yatırım teşvik belgesi düzenlenmesi şartı aranmaksızın, yurt içi ve yurt dışı kredi kuruluşlarından temin edilerek kullandırılan ve ortalama vadesi bir yıl ve daha uzun süreli nakdi yatırım kredileri nedeniyle verilen teminatlarla ilgili işlemler harçtan ve düzenlenen kağıtlar damga vergisinden istisna edilecektir.

4. Kredi Tahsisi

Yatırım teşvik belgesi almış olsun olması, aşağıda belirtilen yatırım konularına, Hazine Müsteşarlığı tarafından uygun görüş bildirilmesi halinde, bütçe kaynaklarından kredi tahsis edilebilmektedir.

Ar-Ge Yatırımları: Yeni bir ürün geliştirilmesi, ürün kalite ve standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici yeni bir teknolojinin ülke koşullarına uyumunun sağlanması amacıyla yapılan araştırma ve geliştirme çalışmalarıyla, bu tür faaliyet sonuçlarının faydalı araç, gereç, malzeme, ürün, yöntem, sistem ve üretim tekniklerine dönüştürülmesi, mevcutların teknolojik açıdan iyileştirilmesi ve teknoloji uyarlanması için bilimsel esaslara uygun olarak yapılan ve her aşaması belirlenmiş araştırma ve geliştirme çalışmaları için gerçekleştirilecek yatırımları ifade etmektedir. Bu yatırımlarda araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde kullanılan makine ve teçhizat bedeli ile yazılım giderlerinin %50' si oranında kredi kullandırılabilir.

Çevre Korumaya Yönelik Yatırımlar: Çevre Bakanlığı' nca sıcak nokta olarak belirlenmiş acil önlem gerektiren çevre kirliliklerinin giderilmesi dahil üretim için hammadde ithalatı gerektirmeyen katı, sıvı, gaz, tehlikeli atık ve benzeri yurtiçindeki her türlü atığın toplanması, geri kazanılması, arıtılması ve bertaraf edilmesine ilişkin teknolojilere ilaveten çevre kirliliği yaratabilecek durumları önlemeye ve doğal kaynakların rasyonel kullanımına yönelik "temiz üretim teknolojileri", "temiz ürünler üreten teknolojiler", "temiz biyoteknoloji", "temiz enerji teknolojileri", "sürdürülebilir tarım teknolojileri" gibi çevre ile uyumlu teknolojiler konusundaki yatırımları içermektedir. Çevre korumaya yönelik yatırımlarda; münhasıran çevre yatırımı için gerekli bina-inşaat ve makine-teçhizat giderlerinin %50' si bütçe kaynaklarından sağlanabilmektedir.

Öncelikli Teknoloji Alanlarındaki Yatırımlar: Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu veya Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından belirlenen yatırımları ifade etmektedir. Öncelikli teknoloji alanlarında yapılacak yatırımlarda, makine ve teçhizat ile yazılım giderlerinin %50' si kredi olarak ödenebilmektedir.

Teknopark Alanlarında Yapılacak Yatırımlar: Teknoloji geliştirme bölgelerinde yapılacak Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği' nde tanımlanan yönetici şirket tarafından izin verilen yatırımları ifade etmektedir. Teknoloji geliştirme bölgelerinde yapılacak yatırımlarda da gerekli makine ve teçhizat ile yazılım giderlerinin %50' si oranında kredi kullandırılabilir.

• **Bölgesel Gelişmeye Yönelik Yatırımlar:** Yukarıda sayılan yatırımlar ile bölgesel ve sektörel kısıtlamalar uygulanan yatırım konuları ve konfeksiyon dışındaki her türlü tekstil, terbiye, entegre olmayan hayvancılık, ulaştırma yatırımları hariç olmak üzere, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Hatay, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van illerinde yapılacak sabit yatırım tutarı 3 trilyon Türk Lirasının üzerindeki en az 75 kişilik istihdam sağlamaya yönelik komple yeni yatırımlar bu başlık altında ele alınmaktadır. Bu yatırımlarda aranacak 3 trilyon Türk Lirası tutarındaki asgari sabit yatırım tutarı, yatırım teşvik belgesinin ilk düzenlenişi sırasında belgede yer alan değer olup, daha sonra bu değere ulaşılmış olması yatırımın bölgesel gelişmeye yönelik yatırım sayılmasını gerektirmemektedir. Bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlarda faizsiz sabit yatırım tutarının %30' u bütçe kaynaklarından karşılanabilmektedir.

Başka Alanlara Taşınacak Yatırımlar: Bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar kapsamındaki illere ve gelişmiş yörelerden kalkınmada öncelikli yörelere ve özel amaçlı bölgelere taşınacak yatırımlar bu kapsamda ele alınmaktadır. Bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar kapsamındaki illere ve gelişmiş yörelerden kalkınmada öncelikli yörelere ve özel amaçlı bölgelere taşınacak yatırımlarda söküm, nakliye ve montaj giderlerinin %50' si kadar kredi kullandırılabilir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Yatırımlar: Bu yörelerde yapılacak imalat sanayi, tarımsal sanayi ve madencilik yatırımları için kredi verilebilmektedir. Yapılacak yatırımlarda faizsiz sabit yatırım tutarının %50' si oranında yatırım ve/veya yatırımın gerçekleşmesini müteakip asgari 50 kişilik istihdamın sağlandığının aracı banka tarafından belirlenmesi halinde işletme kredisi; mevcut olan ve asgari 50 kişilik istihdamı ve işletme sermayesi yetersizliği bulunan tesisler için bölgesel ve sektörel kısıtlamalar dikkate alınmaksızın aracı banka tarafından tespit edilmesi halinde işletme kredisi sağlanabilmektedir.

Ar-ge yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, öncelikli teknoloji alanında yapılacak yatırımlar, teknoloji geliştirme bölgelerinde yapılacak yatırımlar, bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar kapsamındaki illere ve gelişmiş yörelerden kalkınmada öncelikli yörelere ve özel amaçlı bölgelere taşınacak yatırımlar için tahsis edilecek kredi miktarı 400 milyar Türk Lirasını, kalkınmada öncelikli yörelerde imalat sanayi, tarımsal sanayi ve madencilik konularında yapılacak yatırımlar için tahsis edilecek yatırım kredisi miktarı faizsiz sabit yatırımın %50' si kadar olup, bu miktar 500 milyar Türk Lirasını, aracı bankaca işletme sermayesi yetersizliği de dikkate alınarak tespit edilecek işletme kredisi miktarı 200 milyar Türk Lirasını, yatırım ve işletme kredisinin birlikte kullanılması halinde ise toplam kredi miktarı 700 milyar Türk Lirasını geçmemektedir. Bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlarda kullanılabilecek azami kredi miktarı ise 4,5 trilyon Türk Lirası ile sınırlandırılmıştır.

Ar-ge yatırımları, teknoloji geliştirme bölgelerinde yapılacak yatırımlar, çevre korumaya yönelik yatırımlar, öncelikli teknoloji alanlarında yapılacak yatırımlar, bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar kapsamındaki illere ve gelişmiş yörelerden kalkınmada öncelikli yörelere ve özel amaçlı bölgelere taşınacak yatırımlar ile kalkınmada öncelikli yörelerde imalat sanayi, tarımsal sanayi ve madencilik konularında yapılacak yatırımlar için tahsis edilecek krediler, 1 yıl ödemesiz toplam 5 yıl vadeli olup ödemesiz dönemin bitiminden başlamak üzere altışar aylık eşit taksitler halinde geri alınmaktadır.

Bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar kapsamında tahsis edilecek krediler, 3 yıl ödemesiz toplam 6 yıl vadeli olup, ödemesiz dönemin bitiminden başlamak üzere altışar aylık eşit taksitler halinde geri ödenmektedir.

İşletme kredileri ise 2 yıl vadeli olup altışar aylık eşit taksitler ile geri alınmaktadır. Bu kredilerde ödemesiz dönem uygulanmamaktadır.

Kullandırılan kredilerin faiz oranı; yatırım kredilerinde %20, işletme kredilerinde ise %30' dur.

Bütçe kaynaklarından tahsis edilecek krediyi kullandırmakla görevlendirilmiş bankalarca yapılacak değerlendirme çerçevesinde tahsis edilecek kredinin %25' i avans olarak verilebilmektedir. Bakiye ise hak ediş esasına göre ödenmektedir. Verilen avans en geç altı ay içinde hak edişlerden mahsup edilerek kapatılmalıdır. Bu süre içinde avansların kapatılamaması halinde kredi kullandırılmasına devam olunamayacağı gibi, aracı bankalar müeyyideleri ile birlikte süresinde kapatılamayan avansın ödenmesini talep ederler.

Bütçe kaynaklı krediler; Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Türkiye Vakıflar Bankası A.O., Türkiye Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye Halk Bankası A.Ş. ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. aracılığı ile kullandırılmaktadır.

C. Çeşitli Kanunlarda Sınai Yatırımlara Sağlanan Kolaylıklar

Yatırımlara uygulanan devlet yardımları dışında, çeşitli kanunlarda yer alan diğer bazı teşvik tedbirleri de aşağıdaki gibidir:

- Yatırım İndirimi,
- Bina, İnşaat Harcı İstisnası.

1. Yatırım İndirimi

9/4/2003 tarihinde kabul edilen 4842 Sayılı Kanun ile yatırım indirimi istisnasından yararlanabilmek için yatırım teşvik belgesi alma zorunluluğu kaldırılmıştır. Bu kapsamda ticarî veya ziraî kazançları bilanço esasına göre tespit edilen mükellefler (kurumlar vergisi mükellefleri dahil), düzenlemenin yürürlük tarihi olan 24/04/2003 tarihinden itibaren, faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldıkları veya imal ettikleri amortismanı tâbi iktisadî kıymetlerin maliyet bedellerinin %40' ını vergi matrahlarının tespitinde ilgili kazançlarından yatırım indirimi istisnası olarak indirim konusu yapabilmektedirler.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu' na göre; dar mükellefiyete tabi olanlar dahil, ticarî veya ziraî kazançları bilanço esasına göre tespit edilen vergiye tâbi mükellefler (adi ortaklıklar, kolektif ve adi komandit şirketler ile kurumlar vergisi mükellefleri dahil) faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldıkları veya imal ettikleri amortismanı tâbi iktisadî kıymetlerin maliyet bedellerinin % 40' ını vergi matrahlarının tespitinde ilgili kazançlarından yatırım indirimi istisnası olarak indirim konusu yapabilmektedirler.

Yatırım indirimi istisnası tutarının hesaplanmasında amortismanı tâbi iktisadî kıymetin maliyet bedeli esas alınmaktadır. Yatırım indirimi istisnası uygulamasına, istisnaya konu iktisadî kıymete ilişkin harcamaların yapıldığı yılda başlanır ve indirilecek tutara ulaşıncaya kadar devam olunur. Yatırım harcamalarının yapıldığı yıla ilişkin vergi matrahının tespitinde, kazancın yetersiz olması nedeniyle dikkate alınamayan istisna tutarı, izleyen yıllarda Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre bu yıllar için belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılarak dikkate alınmaktadır.

Ayrıca, Petrol Kanunu ve Maden Kanunu' na göre yürütülen arama ve sondaj faaliyetleri için yapılan ve aktifleştirilen harcamalar da yatırım indirimi istisnası uygulamasından yararlanabilmektedir.

Yatırım indirimi uygulaması dışında tutulan iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir:

- Bedeli beş milyar liradan az olan iktisadî kıymetler (iktisadî ve teknik bakımdan bütünlük arz eden iktisadî kıymetler haddin aşılp aşılmadığının tespitinde bir bütün olarak dikkate alınır.),
- Yurt içinde veya dışında daha önce kullanılmış olan iktisadî kıymetler (yüzer havuzlar ile oniki yaşından küçük gemiler hariç),
- Gayri maddî haklar (yatırım indiriminden yararlanan iktisadî kıymetlerin kullanılabilmesi için gerekli olan bilgisayar programları hariç),
- Mal ve hizmet üretimi ile doğrudan ilgili olmayan; alet, edevat, mefruşat ve büro demirbaşları,
- Bedelsiz olarak iktisap edilen iktisadî kıymetler,
- Satın alma suretiyle iktisap edilen veya inşa edilen binalar (mal ve hizmet üretim yeri olarak kullanılmak üzere inşa edilenler hariç),
- Arazi veya arsalar,
- Binek otomobili ve benzeri kara taşıtları, yat, kotra, tekne ve benzeri motorlu deniz araçları ile uçak ve helikopter gibi hava taşıtları (işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olanlar hariç)
- Yurt dışındaki yatırımlarda kullanılmak üzere alınan iktisadî kıymetler.

Yatırım indirimi istisnasına konu iktisadî kıymetleri aktive alındıkları tarihten itibaren iki yıl içinde elden çıkaran mükellefler, bu iktisadî kıymetlerle ilgili olarak yatırım indirimi istisnası uygulama haklarını kaybederler. Bu durumda daha önce yararlanan yatırım indirimi istisnası için herhangi bir işlem yapılmaz. Mükellefler kayıtlarını, hesaplanan ve yararlanan yatırım indirimi istisnası tutarlarının yıllar itibarıyla takibini yapacak şekilde tutarlar.

4842 Sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önceki hükümler çerçevesinde yatırım indiriminden yararlanma hakkı olan mükellefler, 24/04/2003 tarihinden sonraki ilk geçici vergi dönemine ilişkin beyanamenin verileceği tarihe kadar (hesap dönemi takvim yılı olanlar için 15/05/2003) tercihlerini bağlı bulundukları vergi dairesine bildirmeleri kaydıyla yatırım indirimi istisnasından yeni düzenleme çerçevesinde yararlanabileceklerdir. Birden fazla yatırım teşvik belgesinin bulunması halinde, bu tercihin alınmış olan yatırım teşvik belgelerinin tamamı için yapılması gerekmektedir. Bu durumda, yatırım teşvik belgeleri kapsamındaki yatırımlarla ilgili olsa dahi 24/04/2003 tarihinden itibaren yapılacak harcamalar için (öngörülen yatırım harcamaları kapsamında daha önce yatırım indirimi istisnasından yararlanmış olanlar hariç) yeni düzenleme çerçevesinde yatırım indirimi istisnasından yararlanılabilmektedir. Yeni düzenlemede, öngörülecek yatırım harcamalarının yatırım indirimi olarak istisna edilmesi uygulamasına yer verilmemiştir.

Kurumlar vergisi mükellefleri için, 4842 Sayılı Kanun ile Gelir Vergisi Kanunu 24/04/2003 tarihi itibarıyla değiştirilmeden önceki hükümleri çerçevesinde yatırım indirimi istisnasından yararlanan kazançlar üzerinden dağıtılsın veya dağıtılmasın %18 gelir vergisi kesintisi ve bu tutarın %10' unu kadar da fon payı olmak üzere %19,8 oranında ilave bir yük bulunmakta idi. Yeni yapılan düzenleme ile fon payları kaldırılmış ve gelir vergisi kesintisi doğrudan %19,8 olarak öngörülmüştür. Yatırım indirim istisnasından yararlanacak olan kazançlara uygulanacak bu kesinti oranı fon payını da içerecek şekilde tespit edildiğinden, tevkifat tutarı üzerinden ayrıca fon payı hesaplanmayacaktır.

2. Bina İnşaat Harcı İstisnası

2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu' na göre; belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde yapılan her türlü bina inşaatı (ilave ve tadiller dahil), inşaat ve tadilat ruhsatının alınmasında belediyelere bina inşaat harcı ödenmektedir. Ancak, kanunun istisnalara ilişkin kısmında, Ek Madde 2 hükmüne göre: hastane, prevantoryum, sanatoryum, dispanser ve benzeri sağlık kuruluşları; her türlü fabrika, değirmen, sınai nitelikteki imalathaneler ve tersaneler ile organize sanayi bölgelerinde yapılan her türlü bina inşaatı, bina inşaat harcından istisna edilmiştir. Buna karşın otel, motel ve benzeri turistik tesislerin bina inşaat harcından istisna edilmesi Turizm Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı' ndan yatırım teşvik belgesi alınmış olma koşuluna bağlanmıştır. Dolayısıyla bu tür yatırımlar için yatırım teşvik belgesi olmadan bina inşaat harcından yararlanmak mümkün değildir.

Sonuç

İç Anadolu Bölgesi' nin ekonomik gelişmişlik açısından son derece dağınık bir görünüm içinde olduğu bir gerçektir. Bölge içinde bazı iller gelişmiş yöre, bazı iller normal yöre bazı iller ise kalkınmada öncelikli yöre statüsündedir. Kalkınmada öncelikli yöreler içinde yer alan Kırıkkale ili yatırım kapasitesi itibarıyla, büyükşehir belediye hudutları dahili gelişmiş yöre olarak kabul edilen Ankara ve normal yöreler arasında yer alan Konya' dan sonra üçüncü sırada gelmektedir. Geçmiş dönemlerde yapılan ve kamu iktisadi teşebbüsü niteliğindeki kamu yatırımlarına dayanan sanayi potansiyelinin, günümüzün gereklerine uygun bir şekilde özel kesimin öncülüğünde gerçekleştirilecek yeni bir sanayi yapısına dönüştürülmesi ciddi bir zorunluluk halini almıştır. Bu husus, bölgenin az gelişmişliğinin giderilmesi açısından da üzerinde durulması gereken önemli konulardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bölgenin zengin topraklarında, tarım ve hayvancılık alanında yapılacak yatırımlara öncelikte destek verilmesi gerekmektedir. Devletin bu konuda yatırım yapmak isteyen yatırımcılara bedelsiz arazi tahsis mekanizmasını işletmesi önemli bir destek olacaktır. Tarım ve hayvancılığa dayalı faaliyetler ile birlikte bu faaliyetleri destekleyen yem ve gübre başta olmak üzere diğer sanayi kollarında da bir kırır-danma olabilecektir.

Ayrıca, önemli bir ihracat ürünü olan kaparının de yine bu bölgede yetiştirilmesine yönelik faaliyetlerin desteklenmesi yerinde olacaktır. Mesleki birlikler ve odalar vasıtasıyla bu ürünün tanıtımı yapılmalı ve yetiştirmek isteyenlere gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır. Fazla bir maliyet gerektirmeyen kapari için sadece belli bir arazi parçası ve işe başlama gideri olarak dikim yapılacak araziye uygun ölçüde tohum gerekmektedir.

Yatırımlara yapılacak en önemli devlet desteği, bürokrasinin azaltılması olacaktır. Hükümetin şirket kurmaya yönelik olarak bürokratik işleyişi kısaltma çabaları devam etmektedir. Valilik ve mesleki birlikler bünyesinde, yatırımcılara bilgi verebilecek ve onları yönlendirebilecek müşavirlik birimleri oluşturulmalıdır. Bu birimlerde konunun uzmanı olan öğretim üyesi ve serbest meslek uzmanlarına görev verilmelidir.

Yatırımların yönlendirilmesi açısından kamu kesimine düşen en önemli görev, selektif kredi politikaları ya da vergisel avantajlarla toplumun belli kesimleri arasında ayrımcılığa yol açabilecek uygulamalar yerine, toplumda çalışarak kazanmayı esas alan bir sistemi oluşturacak düzenlemeleri esas alacak politikalar izlemektir. Bu politikalar sayesinde iktisadi büyüme ve kalkınma kendiliğinden gelişen bir süreç olarak bir biri ardına gerçekleşecektir.

KAYNAKÇA

- 1- 2002/4367 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı"
- 2- 4369 sayılı Yasa
- 3- 3065 sayılı Yasa
- 4- 3505 sayılı Yasa
- 5- 488 sayılı Yasa
- 6- 492 sayılı Yasa
- 7- 4842 sayılı Yasa
- 8- 193 sayılı Yasa
- 9- 2464 sayılı Yasa